

Otthont teremtő művészet

SALLÓ ISTVÁN SZOBRÁSZMŰVÉSZRŐL

Századunknak alig akadt nagy magyar gondolkodója, akit ne foglalkoztatótt volna a néphagyományok sorsa. Kodály az önismeret máig feltáratlan forrásanyagát, a kulturális azonosságtudat fenntartóját látta benne. Akadémiai székfoglaló beszédében Fülep Lajos is az önismeret hiányáról szólt, amikor a magyar művészettörténelem fogyatékoságairól beszélt. Bár néphagyományaink teljes feltárásának munkáját még nem végeztük el, művészettörténeiseink, néprajzosaink mindennapi munkát találnak a néphagyományok, a népművészet illendő vagy méltatlan eltemetése körüli vitákban. A népművészet, a népi kultúra részeként egyáltalán nem feküdt fel jelképes ravatalára, egységben a nemzeti kultúrával már egy új generatív magyar kultúra mozgásformái között keresi helyét. Helykeresése hosszú évtizedek óta tart. Társadalmi tennivalók is lennének benne, amint azt 1939-ben Kodály Zoltán megfogalmazta: „Közszellem kell, mely óhajtja, szomjúhozza azt a kultúrát. Intézmények, amelyek érlelik, ápolják. Eddig a magyar eredetiség jóformán intézményeink ellenére, lopva és élni akarásának végső megfeszítésével tudott megmaradni. Eddig kertünket úgy műveltük, hogy idegen palántákat ültettünk bele, s néztük, hogyan senyved a nem neki való talajban, vagy hogyan burjánzik, elfojtva a kert régi nemes növényeit. Ezentúl a talajban önként termő növényt ápoljuk, nemesítjük.”

Salló István szobrászművészete őshonos növény képzőművészetünk kertjében. Otthona nemzedékek óta a magyar kultúra. Ha néha el is nyomták idegen palánták, túlélte azokat, mert jobban tudott alkalmazkodni, és bőven termő volt.

Olyan közösségben érett művésszé, ahol a népművészet a mindennapok kultúrájának része, olyan tájakon, ahol Kodály Párizssal egyenértékű keresnivalót talált. Hogyan irta 1927-ben?

„Budapestről Párizsba rövidebb volt az út, mint Kászonyfaluba. Ma még inkább az.

En is előbb jutottam el Párizsba, mint Kászomban. De még elég jókor megtudtam, hogy itt is van annyi keresni valónk, mint ott.”

Kászonszék szomszédja volt Salló István szülőföldjének a hajdani Csikszéknek. Mire felnőtt, ide Párizs is, Budapest is egyformán messzire került. Kéznyújtásnyi közelségben azonban keresés nélkül is sok volt a tennivaló: a nemzetiségi lét kereteibe szorult magyarság anyanyelvének és műveltségének megőrzése, a kulturális megmaradás lehetőségeinek megteremtése. Mit tehetett ezért a gyimesi csángók tanítója, majd a Hargita megyei Népi Alkotások Házának egykori igazgatója, a fafaragó népművész Salló István? A népművészeti

tevékenység továbbéltetését, a közérdekű művészet művelését vállalta fel. Kézírók kiadását segítette elő, amelyek a tojásfestés, szarufaragás, kapuállítás motívum atlaszaiként művészi önismeretre tanították a művészkedő közösséget. Alkalmazott művészi tevékenységet folytatott. Faragott bútorokat, kapukat, fejfákat, domborműveket. Nem a díszítőfaragás továbbéltetésére törekedett, hanem a közösségi gondolatok képirását teremtette meg. Életképei, balladái, történelmi és irodalmi emlékeket felelevenítő domborművei ismert és névtelen hősöket örökítenek meg, akik életben, munkában, halálukban egyaránt a hűségről, az erkölcsi tartásról adnak számunkra ösztönző példákat. Hitvallók a közösségi művészet mellett, amelynek nem kevesebb a feladata, mint az, hogy közössége vizuális anyanyelvén fejezze ki nevetésre fakasztva vagy sírásra ingerelve a művész népe szívének történelmi és társadalmi lüktetését, egyedei drámáját, gondolkodóinak szellemét.

A közérdekű művészet erdélyi hitvallóinak nem volt szüksége öncélú kísérletezésekre, sem idegen művészi áramlatok kétséges eredményű honosítására. Éppen ezért Erdélyben nem alakult ki a művészeti ágaknak és azokon belül a műhelyeknek a nagymérvű megosztottsága. 1970-ben a nagy árvíz esztendejében egyszerre született meg Farkas Árpád „Özönvíz” verse és Salló István szobra, az „Árvíz balladája”. Magyarai Lajos verses „Csoma Sándor naplójá”-ra Salló „Kőrösi Csoma Sándor” domborművével, a grafikus Imets László gyönyörű Kőrösi Csoma Sándor fametszetével válaszolt. Kézfogásaikkal nemcsak egymást erősítették, buzdításokat kínáltak közösségüknek lélektől lélekig az értelmes létre, a minden időkben való megmaradás esélyeire, ahogyan Farkas Árpád megfogalmazta: „európainak lenni itthon is, Európában erdélyinek, de önmagunk mindenütt.”

Hét esztendővel ezelőtt, 46 éves korában szülőföldjéről, Csíkszeredából Tatabányára költözött. Bár a két város más országban van, egyazon kulturális hazához tartozik. Otthonról itthonra költözött, így érzi ő is. A szülőföld meghatározó élménye, sorsközössége székely atyafiaival élete végéig benne lesz minden vésővonásában. A művészi feladatok azonban itt is, ott is egyformák. Otthon és itthon is osztozni kell a felnövekvő ifjúság identitástudatának, vizuális nevelésének gondjaiban. Ezért vezet évek óta fagaragó szakkört a tatabényai úttörőházban, ezért vesz részt minden évben a népművészeti táborok munkájában. Legnagyobb művészi sikerei között tartja számon a csornai iskolások szeretetét, akik első mecénásai lettek a Dunántúlon. 1980-ban (Tatabánya és Debrecen után) gyűjteményes kiállítása volt Csornán. A város vezetői, pedagógusai, mondhatnánk Csorna művészeti közvéleménye, felfedezte benne a közérdekű művészt. Az új tanácsoló dísztermébe 16 négyzetméteres történelmi pannót rendeltek tőle, s néhány év alatt fagaragásai benépesítették a csornai iskolákat. Domborművein történelmünk nagy eseményei, jeles egyéniségei, irodalmunk nagyjai és alkotásaik elevenednek meg, állandósítva jelenlétüket az iskolákban. Itt állítottak először képzőművészeti emléket hazánkban Illyés Gyulának. Szívet melengető mecénások, a csornai Bodnár Alajos Általános Iskola diákjai; hulladékgyűjtésből, őszi munkákból megtakarított forintjaikkal! Illyés Gyula halálának egyéves évfordulóján avatták fel Salló István 12 domborművét. Sorukat a „Puszták népe” képei vezetik be, majd két-két szereplővel, egy-egy mondat vagy párbeszéd felírásával hat dráma elevenedik meg a domborműveken. A „Fáklyaláng”, „Tiszták”, „Dániel az övéi között”, „Kegyenc”, „Különc”, „Dózsa György” olyan drámák, amelyekkel éppen a művészetek és a műhelyek megosztottsága következtében színházművészetünk eddig nem tudott mit kezdeni, egy újabb

nemzedék dolga lesz, hogy méltó helyet adjon nekik színházművészetünkben. A drámák képsorait az író portréja követi. Asztalán szellemi és erkölcsi tanításait összegző kötete a „Hajszálgökörek” és egy ötágú síp fekszenek. A képsorokat egy koszorúzott, csónak alakú fejfa zárja, a „Kháron ladikján”. A domborművekből összeállított emlékfal fölött a „Költő felel” vers sorai húzódnak: „Dolgozom: küzdve alakítom nemcsak magam, ... formá- lom azt is amivé ti válhattok, ...

Salló Istvánt kenyérkereső foglalkozásai egész életében megóvták attól, hogy a meghatározó állami mecenatúra kiszolgáltatottja legyen. Közérdekű művészete mindig megtalálta a maga neves és névtelen mecénásait, akikben élt a vágy a művészi igazságok és szépségek befogadására. Így rendületlenül dolgozik. Munkái szerte a hazában sokasodnak. Tatabányán az úttörőházban székely népballadákat megörökítő domborműveivel, a Szénbányák Tröszt székházában a „XII-es akna gyásza” diófarönkbe komponált szobrával találkozunk, amelyet az 1978-as 26 bányász életét kioltó szerencsétlenség emlékére készített még átköltözése esztendejében, felkérés nélkül, s a bányászoknak ajándékozta. A Családi Rendezvények Házában domborművei és bútorai díszítik a házasságkötő termet, a Népház kertjében a Cs. Kiss Ernővel közösen készített székely kapuja magasodik. A tatai zeneiskolában „Székelyfonó” domborműve éleszti Kodály Zoltán emlékezetét. Sivár, beton- és kőlapokkal terhes temetőinkben szerte a hazában sokasodnak fejfái (Budapest-Farkasréti temető, Sátoraljaújhely, Szeged, Tata, Veszprém).

Salló István két művészi feladatot tűzött ki magának. Minél több otthonba, középületbe, temetőbe visszavinni a faművészetet, s minél több iskolába eljutni alkotásaival. Munkáiból akár az élet, akár a halál birodalmában találkozunk velük, jó közérzet árad. A folytonosság és összetartozás hitét erősítik bennünk. Azért, mert Salló is az illyési hitvallás követője: „... azok közé tartozom, akik kezdettől művészi gondjaik első helyén őrizték, hogy művészként is a népben álljanak. Ne csak a nép mellett. Akiket a művészi gyakorlat »legmagasabb« igényei sem elégítenének ki közössége részvétele nélkül.”

Most művészi törekvéseit összegezendő gyűjteményes kiállítása anyagán dolgozik. Szeretné vándoroltatni kiállítását, hogy művészi gyakorlata a magyar nép részvételével mérettessék meg.

KOVÁCS GERGELYNÉ

Szerkesztői asztal

Az Ünnepi Könyvhét idején hazánkban járt *Bohumil Hrabal*, a mai cseh irodalom kiemelkedő képviselője. Május 30-án Szegedre látogatott; a Kincskereső Szerkesztőségében rendezett baráti összejövetelen lapunk munkatársai is találkoztak a neves vendéggel. Hrabal este a Móra kollegium irodalmi estjén vett részt.

A Tolna megyei könyvheti program részeként Tiszatáj-est volt a szekszárdi Művészetek Házában, ahol Vörös László főszerkesztő, Annus József főszerkesztő-helyettes, Baka István költő és Tóth Béla író találkozott a folyóirat olvasóival. Bevezetést mondott Csányi László, a *Dunatáj* főszerkesztője.